

innovatörerna

För dig som är nyfiken på hur innovationer blir till. Nr 2-09

Ta pulsen! Hur innovativ är du och din arbetsplats?

Nu kan alla testa hur innovativa de är. I ett webbverktyg ställs kluriga frågor som ger ett poängsatt resultat, slutsatser och förslag på åtgärder. Testet visar också hur innovativ din arbetsplats är och hur väl företaget tar vara på din innovationsförmåga. I verktygslådan finns råd och metoder för hur du kan förbättra både dig själv, arbetsklimatet och organisationen. Gör testet på ingenjorsamfundet.se. Sid 4-5

2 Svenska patentsökningar ökar mest i världen. Gör anställda till innovatörer och lyft Sverige ur krisen. Snabbare än någon annan.

2 Sex svenska arbetsplatser som har akuta problem går från kris till hopp i TV-serien Innovatörerna. Start 15 mars kl 18.30 på TV8.

3 Högteknologiskt väveri i Borås får hjälp av innovationsprofessor och kreativitetsdoktor. Läs mer om TV-programmen.

6 De flesta uppfinningar görs på arbetsplatser. Vilka rättigheter har arbetstagaren och var kan du få juridisk hjälp? Här finns svaren.

7 Många lovande idéer för nya produkter kom fram under TV-inspelningarna. Läs spännande lista.

När andra länder backar Sverige ökar mest i världen

Förra året lämnade svenska teknikföretag in 4 114 internationella patentansökningar. I tider av global lågkonjunktur ökar de svenska ansökningarna mest i världen. Det är ett styrkebesked.

Siffror för 2008 års internationella patentansökningar från World Intellectual Property Organization visar att Sverige går mot strömmen. När stormakter som USA backar i statistiken ökar Sverige mest i världen, följt av Sydkorea och Kina.

Bland svenska teknikföretag ökade antalet internationella patentansökningar med 12,5 procent jämfört med föregående år. Och det är inte en tillfällighet, utan en stadig ökning under de senaste fyra åren.

2008 var Ericsson, inte helt oväntat, det svenska företag som lämnade in flest ansökningar och därmed tog sig in på tio i topp-listan för första gången sedan 2002.

- **PARADOXALT SETT** är det många svenska företag som ökar fokus på både patent och forskning nu när vi går in i en lågkonjunktur, säger patentkonsulten Maria Stenbäck i ett pressmeddelande från Awapatent. När marknaden viker flyttar man resurser från kortsiktiga produktlanseringar till långsiktiga utvecklingsprojekt. Det kan ge konkurrensfördelar i nästa högkonjunktur.

Ingenjörssamfundet resonerar på samma sätt, men tar det ett steg till. **Konkurrensfördelarna kan bli ännu större om vi tar vara på potentialen hos alla medarbetare på arbetsplatserna**, även hos dem som inte direkt ska utveckla nya produkter, tjänster eller metoder. Att använda lågkonjunkturen för att dammsuga företaget på goda idéer värda att utveckla till innovationer är väl använd tid.

2009 kan bli året då svenska teknikföretag bäddade för att öka sina marknadsandelar när högkonjunkturen kom. 2009 kan också bli året då svenska medarbetare fick bättre förutsättningar för att utveckla sina kreativa sidor och förmåga att bygga innovationer av sina idéer.

Låt 2009 bli ett innovationsår på din arbetsplats. Ingenjörssamfundet ger er verktyg för att genomföra det.

Terje Andersson
VD, INGENJÖRSAMFUNDET

Ingenjörssamfundet

Ingenjörssamfundet, Box 5247, 102 45 Stockholm. Telefon 08-663 57 50.
E-post info@ingenjorsamfundet.se www.ingenjorsamfundet.se
Innovatörerna är en tidning från Ingenjörssamfundet. Ansvarig utgivare: Terje Andersson.
Redaktör: Helena Thorén, Axa Information. Grafisk form: Krut Reklam AB. Upplaga: 50 500 ex.

”I TV-programmen Innovatörerna bevisar vi att vi har fyra miljoner potentiella innovatörer i Sverige, dvs lika många som arbetar, stämmer. Anta utmaningen att använda samma verktyg och metoder på din arbetsplats. Ta vara på kreativiteten och innovationsförmågan hos de anställda för att ta Sverige bättre rustad ut ur lågkonjunktur och finanskris. Vi vet att alla kan bidra.

TERJE ANDERSSON
VD, INGENJÖRSAMFUNDET

Innovatörerna

VAD ÄR INNOVATÖRERNA?

Innovatörerna är Ingenjörssamfundets satsning för att under 2009 höja den kreativa temperaturen på svenska arbetsplatser och utveckla innovationsförmågan hos anställda.

VEM VÄNDER SIG INNOVATÖRERNA TILL?

Alla anställda på svenska arbetsplatser.

NÄR STARTAR INNOVATÖRERNA?

tv-serien startar i mars och samtidigt lanseras verktygslådan på webben.

VAD INGÅR?

- 1 I Innovatörerna ingår ett webbverktyg för att lära dig mer om innovationer. Där kan du testa innovationskraften hos dig och din arbetsplats.
- 2 Du får en gedigen verktygslåda med råd och metoder för att utveckla innovationskraften.
- 3 I Innovatörerna ingår också en tv-serie för att inspirera dig, visa att alla kan och att det faktiskt är enkelt att börja.
- 4 I fyra tidningsbilagor i Metro Teknik får du veta mer, bli lotsad genom innovationsprocessen och får koll på var du hittar vad.

HUR BÖRJAR JAG?

Börja här. Läs tidningen och ta med den till jobbet.

BÄNK DIG FRAMFÖR TVN

Följ det spännande arbetet i Innovatörerna. Söndagar kl 18.30 på tv8.

AVSNITT 1:

Söndagen den 15 mars 18.30.

Repris 16 mars 13.40, 17 mars 17.20, 21 mars 10.30.

AVSNITT 2:

Söndagen den 22 mars 18.30.

Repris 23 mars 13.40, 24 mars 17.20, 28 mars 10.30.

AVSNITT 3:

Söndagen den 29 mars 18.30.

Repris 30 mars 13.40, 31 mars 17.20, 4 april 10.30.

AVSNITT 4:

Söndagen den 5 april 18.30.

Repris 6 april 13.40, 7 april 17.20, 11 april 10.30.

AVSNITT 5:

Söndagen den 12 april 18.30.

Repris 13 april 13.40, 14 april 17.20, 18 april 10.30.

AVSNITT 6:

Söndagen den 19 april 18.30.

Repris 20 april 13.40, 21 april 17.20, 25 april 10.30.

Premiär för nya TV-serien
Innovatörerna.
Söndagen den 15 mars
kl 18.30 på TV8.

Anställda är de nya innovatörerna

Under sex veckor får vi följa Innovatörerna när de rycker ut till svenska arbetsplatser i akut behov av hjälp. I expressfart ska de tillsammans vända katastrof till succé. Innovatörerna besöker industrier, tjänsteföretag, forskningscenter och en kommun. I premiärprogrammet av Innovatörerna får vi följa med till väveriet F.O.V. Fabrics i Borås. Under det andra programmet besöker vi städbolaget Servum i Nyköping. Två garanterat underhållande avsnitt.

TEXT HELENA THORÉN FOTO DENNIS ERSÖZ

AUSNITT 1 Väveriet F.O.V. Fabrics

För arton år sedan uppfanns tyget till airbagen på väveriet F.O.V. Fabrics i tekoindustrins högberg Borås. En enastående säkerhetsutrustning som idag finns i varje ny bil som rullar ut från bilfabrikerna. Under åren som förflutit sedan 1991 har uppfinningen varit väveriets flaggskepp. Om två år går patentet ut.

Bolaget har sedan länge en etablerad utvecklingsavdelning. Där arbetar ingenjörer och innovatörer i ett avancerat laboratorium med att ta fram innovationer och driva produktutveckling inom textilbranschen.

I höstas gick luften ur fordonsindustrin och FOV blev omgående påverkade. Försäljningsciffrorna dalade. Nu måste de tänka nytt, och det fort.

De har flera goda idéer. En handlar om elektriskt ledande väv som skulle kunna användas för golvvärme. De testar också tyg med sensorer och larm. Bebisars sängar bäddas med lakan som slår larm om barnet inte andas. Det skulle kunna förhindra plötslig spädbarnsdöd.

I tv-programmet möter vi bland andra verksamhetschefen, ingenjörerna och kunderna. Frågan är om de är på rätt spår? Är de först eller har någon redan patentet? ■

AUSNITT 2 Städbolaget Servum

Städbranschen i Sverige har goda framtidsutsikter, men arbetar med små marginaler och låga timarvoden. I Nyköping ligger städfirman Servum. De har på sistone tappat flera stora upphandlingar. Konkurrenter har dumpat priserna och Servum har förlorat kunder. Läget är så allvarligt att de blivit tvungna att varsla personal.

De måste slå in på nya spår och se över marknaden. Var kan de hitta nya kunder? Under resans gång dyker flera intressanta lösningar upp. Ska de utöka med fler hushållsnära tjänster, kanske också visningsstädningar för mäklarfirmor? Ska de slå mynt av en innovation som tas fram under tv-programmet?

Vid sidan av huvudspåret får vi också lära känna två vardagshjältar. Det är Kerstin Henriksson som arbetat i firman i 27 år och först inte vågar ta plats. Det är också Tina Johansson som utvecklar en ny sorts golvmopp och blir innovatör på kuppen. Följ den spännande utvecklingen från första dagens kaos till den energi som skapas. Ska de rädda jobben? ■

Garveriet Elmo

Det lilla samhället Svenljunga ligger strax söder om Borås. Sjuhäradsbygden har en lång historia inom textil, hantverk och handel. I Svenljunga är garveriet Elmo Leather, som levererar läder till bland annat fordonsindustrin, den dominerande industrin. Eller var det. Bilbranschen störtade i höstas och strax före jul gick företaget i konkurs.

Huvudkontoret med både produktion och produktutveckling låg här och knappt trehundra personer arbetade på fabriken. Svenljunga kommun är skakad. Alla kommuninvånare uppmanas att hjälpa Elmo på alla sätt som går. Hela samhället mobiliseras.

I januari i år köpte de gamla ägarna tillsammans med en medarbetare och en konsult tillbaka bolaget. Första dagen håller Innovatörerna ett stormöte. Motståndet från arbetarna är kompakt. Experterna står inför ett ultimatum: är det flummigt, slänger vi ut er. Följ den spännande kampen. Kommer innovationsprofessorn och kreativitetsdoktorn att accepteras på verkstadsgolvet eller åker de ut med huvudet före? ■

Klinisk forskning Karolinska Trial Alliance

Sverige har varit ledande på klinisk forskning, men har under senare tid halkat ner från världstoppen. En anledning är att det är svårt att rekrytera försökspersoner. Svenskar är generellt försiktiga med att delta i kliniska läkemedelsprövningar. Frågan ligger på regeringens bord som är oroade över utvecklingen.

Karolinska Trial Alliance är ett centrum för klinisk forskning i Norden som ligger i Solna. Det startade för två år sedan och efterfrågan av deras

tjänster är så stor att de planerar utvidga verksamheten med en avdelning i Huddinge.

Problemet är att för få svenskar vill vara försökspersoner, många tester utförs istället i Asien. För att pröva ut nya läkemedel till svenskar behöver man kliniska prövningar på svenska män och kvinnor.

Under tv-programmet får vi träffa ledningsgruppen, läkare och sjuksköterskor på Karolinska Trial Alliance. De ska tillsammans med experterna hitta nya sätt att locka friska människor att delta. Vi får också se vad vanliga svenskar tänker om att vara försöksperson och hur försökspersoner upplever det. ■

Sportprodukter från World of Sports

På lagret i sportaffären World of Sports går Daniel Dalbjer omkring bland klubbor, skydd och bollar. Daniel är svensk mästare i innebandy och idag ankare i ett elitserielag. När affären öppnade var de tio anställda. Idag är det bara Daniel och Olle Stövander kvar. Om tre månader är det kanske ingen. Då tar pengarna slut.

Butiken ligger i en galleria i ett av de många köpcentrum runt Stockholm. Emellanåt lyser sportstjärnor upp den grå vardagen. Under tv-programmet hälsar fotbollsspelaren från IFK Göteborg Glenn Schiller på tillsammans med tränaren Bosse Andersson. Vad ska de göra med sin stora butik utan kunder?

World of Sports säljer sportprodukter i första hand till sportklubbar, men även till företag, kommuner och privatpersoner. Det råder inget tvivel om deras djupa och breda kunskap om sortimentet. Trots det är de i stort behov av hjälp från experterna. I tv-programmet får vi följa hur de får hjälp med att sälja mer och stärka profilen. De måste skriva fler kontrakt med klubbar. Nedräkningen har startat. ■

Hemtjänsten i Bengtfors kommun

I Bengtfors kommun bor knappt 10 000 människor. Det finns många arbetslösa, men lågkonjunkturen har inte lagt salt i såren. Bara tolv personer har varslets den senaste tiden. Orsakerna ligger längre tillbaka i tiden, bland annat när Lear Corporation stängde fabriken i Bengtfors 1999 och nästan niohundra personer miste jobbet.

Socialnämnden fick kraftigt röda siffror, -13 miljoner kronor, i bokslutet för 2008 och året dessförinnan visade också negativt resultat. Hemtjänsten har en del av ansvaret för minusposterna och nu hotas jobben.

Hemtjänsten bedrivs enbart i kommunal regi och har hela nittio procent nöjda brukare. Kostnader för bilresor tynger budgeten eftersom många bor på landet. Hemtjänsten har parallellt arbetsbrist och dyrbar extrapersonal. Det är inte ovanligt att en brukare kan ha sjuttio timmars biståndsbedömd hjälp vilket plötsligt förändras från den ena veckan till den andra. Kommunen erbjuder hellre hemtjänst än plats på äldreboende. Det är tidens melodi i många kommuner.

Innovatörerna träffar de nittio medarbetarna i hemtjänsten, alla oerhört tyngda av turbulensen och krisen. Hur ska experterna i detta läge lyckas lyfta fram deras kreativitet och innovationskraft? ■

Titta på Innovatörerna.
Start söndagen den 15 mars
kl 18.30 på TV8.

VERKTYG

För dig som vill arbeta med innovationer

På ingenjorsamfundet.se kan du testa hur innovativ du och din arbetsplats är. Du får ett poängsatt resultat, slutsatser och förslag på åtgärder. Med det i bagaget kan du sedan få hjälp i form av råd och metoder. Till exempel får du hjälp med att stärka dina svaga sidor och behålla och utveckla de starka. Du får också metoder att använda på din arbetsplats, tips på hur du tar hand om din idé och inte minst viktigt hur du får ut innovationen på marknaden.

TEXT HELENA THORÉN

Hur är läget?

I verktygslådans test får du svar på hur innovativ du och din arbetsplats är. Du får ett poängsatt resultat, slutsatser och förslag på åtgärder.

Du

12 frågor som ger svar på hur innovativ du är. Ex. Överöser du din omgivning med ständigt nya idéer eller lägger du tid på annat? Svaren grupperas i kreativitet, företagssamhet och självuppfattning.

1 KREATIVITET Kreativitet är en förmåga att tänka annorlunda och i nya banor. Den kreativa processen slutar inte med en idé. Den börjar då. Låt idén visa riktningen, utvecklingen kommer att förändra den.

2 FÖRETAGSAMHET Att vara företagssam är bra i förändringsprocesser. Gott företagande kräver goda idéer att förverkliga. Denna förmåga kan vara avgörande i en utvecklingsgrupp.

3 SJÄLVUPPFATTNING Att tro på dig själv och din förmåga laddar projektet med optimism och kraft. Para ihop en hög självuppfattning med kritiska synpunkter. Då används styrkan klokt.

Din arbetsplats

8 frågor som svarar på hur innovativ du kan vara på din arbetsplats. Ex. Hur belönas idéer på din arbetsplats? Svaren grupperas i uppmuntran, demokrati, emotionellt klimat och innovativ organisation.

1 UPPMUNTRAN Uppmuntran och uppskattning gör att medarbetarna trivs och anstränger sig för att prestera. Det är en förutsättning för framgångsrikt företagande.

2 DEMOKRATI På en arbetsplats där alla får bidra med sina resurser skapas lönsamhet och trivsel. Kom ihåg att ledarskap är viktigt på en demokratisk arbetsplats.

3 EMOTIONELLT KLIMAT En arbetsplats där man inte låter intriger, hierarkier, favoriseringar dominera medverkar till att medarbetare vågar bidra med sin innovativa förmåga.

4 INNOVATIV ORGANISATION Förnyelse är ett överlevnadsvillkor. En innovativ organisation tar vara på medarbetarnas kraft och kreativitet.

Dina förutsättningar

11 frågor som svarar på hur väl din arbetsplats tar vara på din innovativitet. Ex. Finns det pengar avsatta för idéutveckling? Svaren grupperas i kommunikation, organisation, resurser, effektivitet och frihetsgrad.

1 KOMMUNIKATION Transparens, tydlighet och återkoppling ger välinformerade medarbetare och det gör dem trygga. Då är det lättare att bidra med sin förmåga.

2 ORGANISATION En organisation för innovationer har processledare som nyttjar både interna och externa nätverk för produktion av innovationer.

3 RESURSER Ständig förnyelse är strategiskt viktigt för företag och kräver resurser som pengar, tid och kunskap.

4 EFFEKTIVITET Innovationer är målet och att effektivt producera dem visar att kraften läggs på rätt saker.

5 FRIHETSGRAD Att ge frihet och flexibilitet är grundläggande för att medarbetare ska vilja bidra med kunskap och erfarenhet i innovationsarbetet.

Bjud in dina vänner eller kollegor till **ingenjorsamfundet.se**
Där kan ni göra testet tillsammans. Utmana sedan en annan grupp eller avdelning. Eller varför inte göra en benchmarking med konkurrenterna?

Råd och metoder

Öva upp din kreativitet, bygg ett innovativt arbetsklimat och organisera företaget så att innovationskraften hos anställda kan blomma.

Du

Det ligger i människans natur att komma på idéer och se till att det blir något av dem. Nu gäller det att riva hinder och bygga upp din kreativa förmåga.

Det är roligt att få vara kreativ på jobbet. Vi mår bra av det visar forskning. Ett hinder för att utvecklas är att vi tror att vi inte är särskilt kreativa. Ingenting kunde vara mer fel. Det finns metoder för att öva upp sina kreativa sidor. Den mest kända är brainstorming. Det kan du göra med dina arbetskamrater. Först några förmaningar, innan ni sätter igång:

- All kritik är förbjuden.
- Det finns inga regler för vad man får hitta på.
- Det är tillåtet och till och med önskvärt att stjäla idéer från varandra.
- Målet är att hitta så många idéer som möjligt.

1 BRAINSTORMING, METOD 1: SLIPWRITING

Kom först överens om vad ni ska brainstorma om.

Arbeta ensam i fem minuter. Skriv dina idéer på en papperslapp, utan namn så att bara du kan identifiera dem.

Sätt er i grupp och saml ihop papperslapparna. Försök kombinera idéerna med varandra.

Utvärdera idéerna utifrån till exempel originalitet och användbarhet.

Arbeta snabbt – djupare reflektioner och utvärderingar gör man senare. Glöm inte bort grundprinciperna (ingen kritik, alla idéer är välkomna, kombinera flera idéer till en ny).

2 BRAINSTORMING, METOD 2: AS EASY AS 536

Gör först en tydlig beskrivning av det problem ni ska arbeta med.

Dela in er i grupper om fem (det går att vara fyra eller sex också). Varje gruppmedlem får ett nummer.

Under sex minuter skriver var och en ner tre nya nyttiga idéer för hur man ska lösa problemet.

Nummer 1 skickar sina tre idéer till nummer 2 och så vidare. Förbättra de tre idéer du fick av din kollega. Om du inte kan förbättra en idé skriv istället en ny. Fortsätt så tills idéerna nått sin ursprungliga ägare.

Varje person läser upp idéerna och hur de har förbättrats. Fördelen är att alla bearbetar varandras idéer.

Din arbetsplats

Det är ett bra steg att utveckla sin kreativa förmåga, men det räcker inte. Idéerna ska ju leda fram till en förändring. Hur innovativ kan du vara på din arbetsplats? Ett vanligt hinder är att vi är ovana. Ovana vid att genomföra idéer. Uppmuntra varandra. Bygg ett innovativt arbetsklimat.

BYGG ETT INNOVATIVT ARBETSKLIMAT: Det finns fyra nycklar för ett innovativt arbetsklimat:

- Tid att utveckla idéer.
- Tillit och stöd från ledning och arbetskamrater.
- Risktagande.
- Lekfullhet och humor.

ÅTGÄRDSPLAN PÅ DIN ARBETSPLATS Det går att sätta igång en process för att förbättra det innovativa klimatet. Gör en åtgärdsplan på din arbetsplats. Fundera bland annat över:

- Hur kan ledare och chefer stärka klimatet?
- Hur stora risker är det möjligt eller lämpligt att ta?
- Vad driver fram respektive hindrar nya idéer och kreativa lösningar på problem?
- Hur ser den fysiska miljön ut; för kreativa möten, problemlösning och för att bygga innovationer?
- När ni har ett öppet, respektfullt och demokratiskt klimat på jobbet är det enklare att genomföra dina idéer.

Dina förutsättningar

Det är ännu ett bra steg att bygga ett innovativt arbetsklimat, men inte ens det räcker. Företaget behöver en organisation för innovationer. Hur väl tar din arbetsplats vara på din innovativitet?

En arbetsplats som tar vara på din innovationsförmåga har värderingar som stöder medarbetarnas kreativitet, processer som är inriktade på förnyelse och resurser för att utveckla idéer och medarbetare. På sådana arbetsplatser kommer många nya idéer fram. De samlas in och vårdas och det finns rutiner för hur man gör innovationer av idéer.

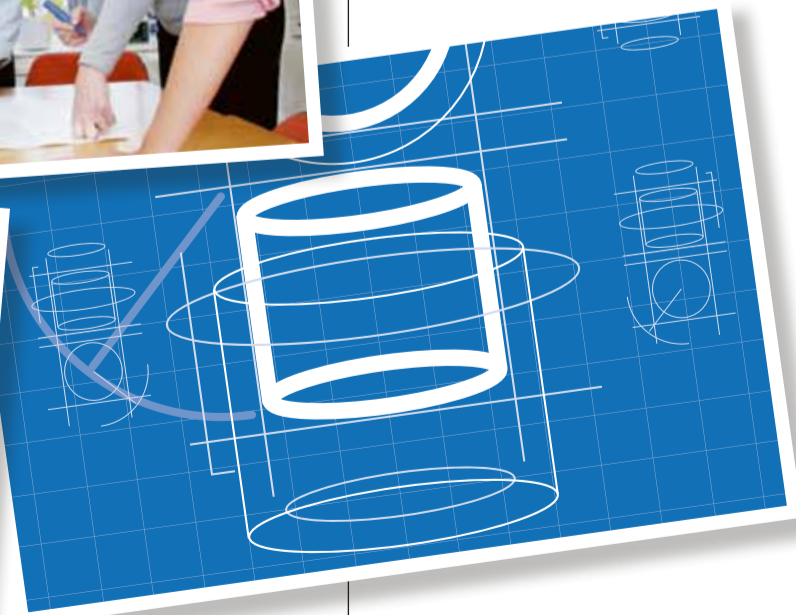
Det kanske är en stor uppgift för dig ensam att organisera företaget så att det gynnar innovationskraften bland de anställda, men tillsammans kan ni göra det. Välj att ta tag i de delar som ni tycker är viktigast och gör konkreta förbättringar där. Det skulle kunna vara:

- Företagets grundläggande värderingar.
- Processer inför investeringsbeslut.
- Resurser för utvecklingsarbete.
- Insamling, dokumentation och kommunikation av nya idéer.
- Kundens delaktighet i utvecklingsarbetet.
- Värdeskapande nätverk, både interna och externa.

Till sist: Att våga och orka

Vi leker med tanken att du har en bra idé som kan utvecklas till en innovation. Argument som "så gör vi inte här" eller "det är för jobbigt" kan ta käl på vem som helst, men då gäller det att vara ihärdig och tro på sin idé. Att våga och orka är olika lätt på olika ställen. Här följer några tips på hur du kan förbereda dig:

- 1 Beskriv så tydligt du kan produkten/tjänsten eller processen.
- 2 Visa hur den skulle kunna utvecklas och produceras.
- 3 Gör en kalkyl på förväntade kostnader och intäkter eller kostnadsbesparing.
- 4 Med en sådan preliminär affärsplan kan du välja väg. Här finns några utvecklingsvägar att överväga:
- 5 Övertyga chefen, eller högre chef eller annan avdelningschef där idén lättare blir förstådd. Om de är intresserade, grattis! Fundera då över hur utvecklingsarbetet bäst organiseras. I linjen, i projekt eller i dotterbolag?
- 6 Om du och dina kollegor verkligen tror på idén, ska ni bilda ett dotterbolag?
- 7 Om arbetsgivaren inte är intresserad, är det läge för dig och några kollegor att starta eget?
- 8 Om du äger idén, går den att ta patent på och sedan sälja det till ett annat företag där den kan förverkligas?
- 9 Det finns expertstöd att få när det gäller till exempel att skriva affärsplan, regler och rättigheter för arbetstagens uppfinningar, att starta företag och finansiering av utvecklingsprojekt. Men det viktigaste att komma ihåg är att det mesta är ogjort. Det finns alltid plats för nya idéer.

ANSTÄLLD OCH UPPFINNINGSRIK?

Tänk på detta!

1 Som anställd är du skyldig att anmäla din uppfinning till arbetsgivaren.

2 Ta reda på om företaget tecknat kollektivavtal eller om lagen från 1949 (se ruta om lagar och regler) gäller.

3 Tänk på att både lag och kollektivavtal har frister som måste beaktas. Den viktigaste fristen är att man har tio år på sig att begära ersättning från sin arbetsgivare.

4 Läs mer om arbetstagares uppfinningar, tex på ingenjorsamfundet.se där du också kan beställa lättfattliga skrifter.

”Vi anlitas för att förklara och lösa upp knutar mellan uppfinnare och arbetsgivare.”

MARIANNE LETTSTRÖM,
JURIST MED SPECIALISERING PÅ
ARBETSTAGARES UPPFINNINGAR

Du har rätt till ersättning

Som anställd har du i princip alltid rätt till skälig ersättning för en uppfinning som arbetsgivaren utnyttjar rätten till. Men hur mycket är egentligen en ”skälig” ersättning? Genom Ingenjörssamfundet kan påhittiga arbetstagare få hjälp att nå bra överenskommelser.

TEXT SUSANNE STRÅÅT FOTO JANNE DANIELSSON

Enligt arbetsrättslagen tillhör allt som den anställda gör arbetsgivaren. Regeln gäller allt – utom uppfinningar. Här träder nämligen patentlagen in och ger dig som gjort en patenterbar uppfinning (som alltså faller inom företagets verksamhetsområde) ensamrätt att utnyttja och tjäna pengar på den, oavsett om idén utvecklats på arbetet eller fritiden. Till skillnad från en icke-anställd uppfinnare, måste du dock erbjuda arbetsgivaren förstahandsrätt att överta din uppfinning i större eller mindre omfattning, beroende på hur nära uppfinningen ligger dina normala arbetsuppgifter. Om arbetsgivaren tackar helt nej till uppfinningen, är du fri att sälja den vidare. Tänker arbetsgivaren däremot använda idén, har du som uppfinnare i princip alltid rätt till skälig ersättning. Regeln gäller förutsatt att du inte är anställd för att uppfinna, forska eller utveckla motsvarande produkt. Då äger arbetsgivaren automatiskt rätten till uppfinningen utan att betala ut mer ersättning än din ordinarie lön samt så kallad schablonersättning. Men för exceptionellt framgångsrika uppfinningar har i skiljemål utdömts miljonersättning.

GER HJÄLP ATT FUNDERA OCH FÖRHANDLA Att förhandla om något så positivt som en innovation, väcker ofta frågor. Det är inte alltid lätt att enas om vad som är rimlig ersättning och bra avtal. Som uppfinnare kan det vara en fördel att låta ombud sköta förhandlingarna. Alla medlemmar i Ingenjörssamfundet har rätt till juridisk hjälp av sina respektive fackförbund, men kan även vända sig direkt till Ingenjörssamfundet för kostnadsfri vägledning.

– Vi på Ingenjörssamfundet samarbetar med fackförbunden, och kan särskilt hjälpa till med licens- och royaltyavtal samt avtal när arbetsgivaren ger möjlighet för den anställda att exploatera uppfinningen själv, berättar juristen Marianne Lettström. Vi anlitas även för att förklara och lösa upp knutar så att förhandlingen mellan uppfinnare och arbetsgivare kan fortsätta. Ingenjörssamfundet har också tagit fram olika beräkningsgrunder som kan vara till hjälp.

VIKTIGT ENAS OM AVTAL Vissa uppfinningar bidrar till stora besparingar och där kan ersättningen till exempel grundas på hur mycket pengar företaget tjänat på idén. Stora företag som vill uppmuntra idérika anställda

använder sig ibland av olika trappsteg med fasta ersättningsbelopp för att slippa arbetet med enskilda bedömningar. Ersättningen kan också baseras på andelen försålda enheter eller företagets omsättning. Marianne Lettström berättar om ett fall där en ingenjör fått skälig ersättning på ett par hundra tusen kronor från sin arbetsgivare, men där företagets rätt att använda uppfinningen begränsades till Sverige. Genom att kontakta Ingenjörssamfundet fick uppfinnaren hjälp att sälja rätten vidare till Tyskland och mångfaldiga därigenom sin ersättning.

– Det går ofta att hitta lösningar som båda parter tjänar på, betonar Marianne Lettström. Förutom att dela upp rättigheterna geografiskt, kan man förhandla om rätten att använda innovationen i vissa segment, till exempel den offentliga eller privata sektorn. Att enas om ett avtal är viktigt – en oanvänd uppfinning är ju ingenting värd! ■

LAGAR OCH AVTAL SOM STYR UPPFINNARNAS RÄTTIGHETER

I lagens ögon jämställs du som är anställd i princip med en icke-anställd som vill sälja sin uppfinning till företaget.

PATENTLAGEN ger den anställda ensamrätt till uppfinningen. Eftersom arbetsrättsens regler och patentlagen kolliderar, finns ytterligare en lag, **LAGEN OM RÄTTEN TILL ARBETSTAGARES UPPFINNINGAR** (lau 1949:345). Tanken med lagen är att den ska uppmuntra till nya uppfinningar. Lagen ger arbetsgivaren alltifrån nyttjande- till äganderätt, men i gengäld har den anställda rätt till skälig ersättning. Lagen kompletteras med **KOLLEKTIVAVTAL**, vilket inom verkstadsindustrin är det mest förekommande. Detta avtal ger arbetsgivaren en starkare rätt till uppfinningar som ligger inom arbetsgivarens verksamhetsområde. Lagen är inte tvingande, det vill säga förhandlingsbar, utom i den del som reglerar ersättningen till uppfinnaren. Dessa lagar gäller endast mellan anställda och arbetsgivare på samma företag, inte dig som arbetar som konsult. ■

Innovationsförmågan finns på golvet

I TV-serien Innovatörerna används Ingenjörssamfundets webbverktyg för att avslöja vilka förutsättningarna är för innovationer på arbetsplatsen. Det blir snabbt tydligt att personalen har kraft och förmåga som inte tas till vara.

TEXT EVA ANNELL FOTO DENNIS ERSÖZ

Träffsäkert. Så kan man kort beskriva testet som initialt ges till medarbetarna på arbetsplatserna i tv-serien Innovatörerna. Syftet med testet är att ge en bild av hur innovativa individerna är, hur innovativa de tillåts vara på sin arbetsplats och hur väl arbetsplatsen tar vara på individernas innovativitet. Det lyckas testet väl med.

Expertteamet i tv-programmen hade analyserat svaren innan inspelningarna drog igång. De olika arbetsplatserna visade sig sedan ha just de styrkor och svagheter som svaren pekade på.

– De medarbetare som gjorde testet var kreativa och innovativa, men arbetsplatserna hade svårt att utnyttja det. Man hade till exempel en förslagslåda, men gjorde sedan inget av förslagen, säger projektledare Betty Mickos på Innovation Plant som ingår i teamet.

”Människor får en aha-upplevelse när de inser att de kan så mycket mer än de trott. Vissa förvånade både sig själva och sina arbetsgivare med sin kreativitet under inspelningarna.”

PROJEKTLEDAREN BETTY MICKOS, INNOVATION PLANT

SVARSFREKVENSEN VAR TALANDE På några av arbetsplatserna var det få av medarbetarna som svarade på frågorna inför inspelningen. Det förvånade teamet.

– Det kan tyda på en brist på engagemang för företaget, eller på att man inte är van att bli tillfrågad, säger Betty Mickos.

Det ger hur som helst en tydlig indikation på att något väsentligt saknas i företagskulturen. Det hände också att ledningen uttryckte att det bara var viktigt att just ledningen gjorde testet.

– Då har man inte riktigt förstått den kraft som finns i personalen, att alla är en källa till förnyelse och innovation. Medarbetarna mår dessutom bättre, blir mer ambitiösa och effektiva, om de kan påverka.

TILLÄTS ATT BLOMMA I svaren framkom ofta att ledningen ansåg sig vara bra på att tillvarata de anställdas idéer om förbättringar, men längre ner i organisationen höll man inte med.

Rätt förutsättningar fick dock många medarbetare att blomma.

– När medarbetarna fick möjlighet att synas och komma med förslag kunde de också förbättra för företaget. Det var stort att se dem växa, säger Betty Mickos.

I tv-programmen sätter teamet igång en strukturerad process för att frigöra kreativitet och skapa innovation på arbetsplatser som behöver komma vidare. På de arbetsplatser som besökts föddes i genomsnitt hela sex bra spår att utveckla, och många var uppslag till helt nya produkter.

– Det är definitivt produkter som behövs och löser problem. Varje arbetsplats har kommit fram med minst en produktinnovation och idéerna har nästan alltid kommit från människor som jobbar på golvet. De vet vad som kan förbättras. ■

NYTÄNK ger dig lista

Många lovande idéer för nya produkter kläcktes under de korta och intensiva TV-inspelningarna. Dessutom fann företagen flera sätt att utvecklas och ta sig in på nya marknader.

TEXT EVA ANNELL FOTO DENNIS ERSÖZ

Produkterna som uppfanns i tv-serien Innovatörerna på tv8 ska nu förfinas och sedan kan det bli aktuellt att söka patent. Därför går det inte att avslöja några detaljer. Här listas dock några av innovationerna på de första fem arbetsplatserna. Vid pressläggningen av tidningen var den sjätte arbetsplatsen inte inspelad.

VÄVERIET F.O.V. FABRICS

Tillverkar högteknologisk textil. Värdefulla spår:

- Starta samarbete med CBI Cement- och betongindustrier om hur man kan använda textil inom cement- och betongbranschen.
- Hela tio produktinnovationer, inom hur man kan använda textil för ökad säkerhet vid brand, inbrott och i trafiken.

STÄDBOLAGET SERVUM

- Skapade koncept för nya kundsegment, som mäklarfirmer i behov av visningsstädning och äldre som behöver hjälp till exempel i trädgården. Även totalkoncept för bostadsrättsföreningar, med rabatter på tjänster till enskilda boende.

- Produkt: ny golvmopp.

GARVERIET ELMO

Tillverkar läder till möbler och bilar. Resultat:

- Knöt en ny kontakt och rodde hem en värdefull kund.
- Fem produktinnovationer, som handlar om att använda existerande material till nya marknader.

KAROLINSKA TRIAL ALLIANCE

Behöver få fler personer att vilja delta i kliniska läkemedelsprövningar. Flera lovande idéer:

- Göra miljön mer som ett hotell och mindre som ett sjukhus. Med till exempel morgonrockar, finare lakan m m.
- Skapa ett mervärde för de som deltar. Till exempel ge massage och föreläsningar under tiden.
- Förbättra informationen om kliniska prövningar till allmänheten för att öka förståelsen och minska rädslan.
- Produkt: ny medicinsk utrustning.

WORLD OF SPORTS

Säljer sportartiklar och kan utnyttja lokalen bättre. Nyttänk:

- Skapa ett testlabb i butiken där det är roligt för kunden att provspringa nya skor eller provkasta basketbollar och så vidare.
- Skapa allianser med idrottsföreningar och använda de kontakter man har bättre.
- Produkt: en nyhet inom bandysport.

Bakom kameran: Eva-Lena Forsberg, enhetschef Karolinska Trial Alliance.

Premiär för nya TV-serien Innovatörerna. Söndagen den 15 mars kl 18.30 på TV8.

Garanterat utvecklande!

Yrkesorganisationen med 140 000 medlemmar som arbetar med naturvetenskap och teknik. Vi ger dig information, utveckling och ökad kreativitet i din yrkesroll. Med styrkan av fem samverkande fackförbund verksamma på hela den svenska arbetsmarknaden har vi förmågan att göra skillnad. Summan av medlemskapet i ditt fackförbund och Ingenjörssamfundet ger dig ett komplett innehåll i såväl traditionellt fackliga frågor som i yrkesfrågor. Vi skapar ett konkret värde för dig genom ditt medlemskap. Läs mer på ingenjorsamfundet.se

Dina medlemsförmåner

Hos Ingenjörssamfundet kan du vidareutbilda dig, få juridisk hjälp kring arbetstagaruppfinningar och hålla dig uppdaterad inom naturvetenskap och teknik. Håll utkik efter förmånliga erbjudanden på ingenjorsamfundet.se.

Webb och
medlems-
tidning

Gratis
juridisk
rådgivning

Unika
rabatter
på mer
än hundra
utbildningar

UPPTILL
75%
RABATT

Rabatter på
yrkestidningar,
magasin och
litteratur

NYTEKNIK
76%
RABATT

